

PERSONALITY AND COPING STRATEGIES OF PRE-UNIVERSITY TEACHERS

**Lucica Emilia Coșa, PhD, Lecturer, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș and
Annamaria Porkolab, Psychologist, CJRAE Mureș**

Abstract: The research aimed to investigate the link between personality factors - starting from an alternative model with five factors and behavioral coping strategies, for pre-university teachers. The study was conducted on a sample of 150 pre-university teachers from Mureș County. Two questionnaires: ZKPQ (Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire) and SACS (Strategic Approach to Coping Scale) were used as instruments of research.

The obtained results showed the existence of significant correlations between the avoidance and indirect coping strategies, and of high levels of aggression and anxiety.

Keywords: teachers, coping, personality, aggression, anxiety.

1. Personalitatea - dimensiuni și modele. Modelul alternativ cu cinci factori

În ultimele decenii au fost construite multe teorii, în încercarea de a clarifica conceptul de *personalitate*. Cercetările din ultimii 40 de ani care au căutat să definească dimensiunile personalității au dus la dezvoltarea celor două mari modele deja cunoscute, Modelul tri-dimensional P-E-N al lui Eysenck și Modelul Big Five. [1] În explicarea modelului Big Five, Costa și McCrae [2] consideră că trăsăturile bazale, factori ai personalității - nevrozism, extraversie, deschidere, agreabilitate, conștiinciozitate - apar ca dispoziții psihice fundamentale, care nu trebuie privite ca dimensiuni biologice, ele rămânând constructe psihice care au la baza lor structurile biologice.

Un model interesant este și modelul lui Cattell. [3] Cattell și colaboratorii lui au construit teste pentru 45 de trăsături ai personalității. Pentru obținerea rezultatelor s-a folosit metoda

analizei factoriale în urma căreia au rezultat 16 factori majori de personalitate. Cattell se referă la cei 16 factori ca “factori primari” în opoziție cu factorii Big-Five pe care îi numește “factori globali”. Toți factorii primari corelează cu factorii globali și astfel pot fi considerați subfactori în interiorul lor.

Un model alternativ de cinci factori a fost dezvoltat de către Marvin Zukerman [4] și colegii acestuia oferind un fel de competiție pentru modelul Big Five. Zuckerman a susținut că factorii de bază a personalității au o bază biologică-evolutivă așa cum este evidențiat prin trăsături comparabile dintre specii non-umane, markeri biologici, și ereditatea. [5] Modelul alternativ cu cinci factori măsoară concepte care au o bază biologică evoluționistă ce permit compararea comportamentelor între specii precum agresivitatea în loc de amabilitate sau căutarea impulsivă de senzații în loc de conștiinciozitate. Markerii cultură, intelectul și deschiderea au fost în mod deliberat excluse pe baza faptului că aceste trăsături nu sunt prezente în specii non-umane. Soluția de cinci factori, în cazul modelului alternativ de cinci factori a fost preferată din cauză faptului că prezintă o mai mare specificitate. Cei cinci factori sunt:

- *anxietatea – neuroticismul* care se referă la tensiuni emoționale, îngrijorări, indecizii constante, lipsa autoîncrederii și sensibilitatea la critici;
- *activitatea* care se referă la două dimensiuni: unul descrie nevoia de activitate generală, impacientare și neliniște în momente când nu este nimic de făcut și a doua se referă la efortul în muncă care indică preferințe pentru munca variată și susținută, nivel de energie ridicată.
- *agresivitatea – ostilitatea* factor care se referă la agresivitate verbală, la ostilitate, impolitețe, comportamente antisociale, răzbunare și dușmănie, un temperament vulcanic și nerăbdare manifestată în relațiile interpersonale.
- *sociabilitatea* care se referă la preferința pentru petrecerile cu multă lume și interacțiunea cu aceștia, intoleranța la izolarea socială în cazul extroverților și preferința pentru activitățile în singurătate, în cazul introverților.
- *căutarea impulsivă de senzații* care se referă la doi factori: impulsivitate, tendința de a reacționa impulsiv și factorul căutare de senzații care descrie nevoia generală de senzații și agitație, nevoia de schimbare și noutate.

Pentru identificarea celor cinci factori, au fost construite mai multe instrumente, unul dintre acestea fiind etalonat și pe populația românească. Este vorba despre Chestionarul de

Personalitate Zuckerman-Kuhlman Forma III, revizuită (ZKPQ) dezvoltat în urma studiului realizat în 2004 de Aluja, Anton, García, Óscar; García, Luís F.[6]

2. Conceptul de coping și dimensiuni ale acestuia:

În concepția lui Lazarus și Folkman noțiunea de coping se referă la un efort cognitiv și comportamental prin care persoana încearcă să reducă și să stăpânească solicitările interne sau externe care depășesc resursele personale.[7] Folkman și Lazarus au descris coping-ul ca un proces dinamic și au diferențiat mai multe stiluri de coping: coping centrat pe problemă și coping centrat pe emoții.[8] Copingul centrat pe problemă este direcționat pe analiza, rezolvarea, sau minimalizarea situației stresante. Ea ar cuprinde în principal, strategiile de acceptare a confruntării cu factorul stresor. Copingul centrat pe emoții sau altfel numit coping direct se centrează pe persoană, pe capacitatea ei de a face față stresului, se referă și la mecanisme de autoînșelare, prin care o confruntare directă cu factorul stresor este adesea amânată sau chiar nu are loc. Carver a preluat aceste două stiluri de bază a copingului însă le-a extins și a introdus și alte dimensiuni dezvoltând astfel un model multidimensional al copingului numit COPE Inventory. [9] Acest inventar a fost evaluat și dezvoltat de Litman și cuprinde dimensiuni cum ar fi: independența personală cu focusarea pe problemă, independența personală cu focusare pe emoții, copingul evitant și căutarea suportului social.[10]

Stone și Neale concep copingul într-o manieră multifactorială, considerând că acesta este determinat de 8 factori: catharsis, suport social, acceptare, acțiune directă, distragere, redefinirea situației, relaxare, sentimente religioase. [11]. Folkman și Lazarus revin și ei la o diversificare a structurii copingului pe 8 factori: confruntare, distanțare, autocontrol, căutarea suportului social, asumarea responsabilității, evadare-evitare, planificarea rezolvării problemei, reevaluare pozitivă. [12]

În ultimii ani, cercetările s-au axat și pe dimensiunile/componentele sociale ale copingului. Se consideră că modul în care oamenii reacționează la evenimente neplăcute și traumatice este influențat și de mediul lor social care poate să faciliteze sau să blocheze un răspuns eficient.

Stevan E. Hobfoll, Carla L. Dunahoo, Jeannine Monnier, Michael R. Hulsizer și Robert Johnson, bazându-se pe modelul multiaxial al copingului al lui Monnier, au elaborat, o scală strategică de abordare a coping-ului, SACS, care este un instrument ce evaluează dimensiunea comportamentală a coping-ului, luând în considerare și aspectele sociale ale strategiilor prin

care cineva face față situațiilor stresante. Mai precis, SACS surprinde strategiile de coping ale persoanelor acolo unde acestea se manifestă cu precădere, în context social.[13]

Scala SACS încearcă evaluarea copingul în cadrul unui context mult mai echilibrat, care permite înțelegerea atât a perspectivei individualiste, cât și a celei comunitare.[14]

3. Mecanisme de interacțiune între personalitate și coping

Relația dintre factorii personalității și mecanismele de coping a fost cercetată și evidențiată în numeroase studii. Unele studii care au avut ca subiecți cadre didactice [15] au evidențiat prezența unei asocieri negative între distres, copingul centrat pe probleme și autoeficacitate ridicată.

Ming Sing Chai, Chee Seong Low într-un studiu recent au evidențiat faptul că mecanismele de coping orientate spre rezolvarea de probleme corelează cu dimensiuni ale personalității cum ar fi deschiderea, extraversiunea, sociabilitatea. De asemenea, acestea corelează cu dimensiunea relațională a personalității adică sociabilitatea și căutarea suportului social [16].Aspect confirmat și de alte studii [17, 18] care au demonstrat și asocierea agreabilității cu dimensiunea relațională a personalității.

Întrun studiu realizat de Karimzade, A., Besharat, M.,A., în 2011 se evidențiază o corelație negativă a nevrozismului cu mecanisme de coping centrate pe emoții pozitive și pozitivă cu emoțiile negative. De asemenea studiul demonstrează asocierea pozitivă a extraversiunii și sociabilității în cazul femeilor cu mecanismele de coping centrate pe emoții pozitive. [19] Persoanele extravertite conform studiului citat sunt bine dispuse, de obicei și se confruntă cu situațiile stresante prin mecanisme de coping emoțional pozitive utilizând des relațiile interpersonale ca suport personal. [19]

De asemenea, studiile focalizate pe nevrozism arată existența unei corelații negative între nevrozism și mecanismele de coping orientate spre rezolvarea problemelor, mecanismele de coping active și o corelație pozitivă cu mecanismele de evitare. [17, 18] Nevrozismul, conform studiului realizat de Leandro, P.G., M Dolores, Castillo, M.D., corelează pozitiv cu evitarea și cu folosirea mecanismelor de coping centrate pe emoții. [20] Nevrozismul predispune spre stresul interpersonal, persoanele nevrotice având tendința să evalueze evenimentele ca fiind foarte amenințătoare și resursele lor de coping ca fiind foarte scăzute .

Într-un studiu realizat de către Dragoș S., și Serbescu L., în mediul militar, „Stres și agresivitate în mediul militar” s-au relevat următoarele rezultate: „stilul predominant de coping este unul de evitare, se preferă evitarea mobilizării resurselor disponibile, necesare confruntării cu agentul stresor, apelându-se în schimb la varianta pasiva, de evitare, negare, care are ca finalitate conservarea facilă a echilibrului emoțional. În același registru, al negărilor și evitărilor, se înscrie și folosirea cu o pondere crescută a intelectualizării ca mecanism de disociere de corolarul emoțional. Astfel, sunt disociate afectele legate de factorii generatori de stres, punându-se accent pe latura intelectuală a problemei. Rezultatele obținute la testul de agresivitate releva o tendință de evitare a agresiunii, subiecții preferând medierea situațiilor conflictuale pe cale amiabilă.” [21]

Deși există atât de multe studii care confirmă existența asocierii dintre factori ai personalității și mecanismele de coping, apar o serie de diferențe între rezultate, diferențe date probabil și de anumite variabile care moderează sau mediază aceste asocieri. Unul dintre acești factori poate fi profesia. De exemplu, profesia de dascăl care are atât de multe implicații. Rolurile profesorului sunt foarte complexe și decurg din finalitățile educației [22] Este motivul pentru care considerăm importantă continuarea investigațiilor legate de asocierea factorilor de personalitate cu anumite mecanisme de coping, cu orientarea spre anumite profesii cunoscute ca fiind stresante. Este și cazul cadrelor didactice din România.

4. Metodologia cercetării

4.1. Scopul: Identificarea legăturii dintre factorii de personalitate din modelul alternativ cu cinci factori și strategiile de coping comportamental, în cazul cadrelor didactice din mediul preuniversitar.

4.2. Ipotezele cercetării

Ipotezele studiului ne-au fost sugerate de numeroasele concluzii ale studiilor din literatura de specialitate și de experiența practică obținută în urma evaluării anuale a cadrelor didactice.

Ip.1. Sociabilitatea ridicată corelează puternic semnificativ cu scalele prosociale respectiv: relaționarea socială, căutarea suportului social și acțiunea prudentă, în cazul cadrelor didactice din mediul preuniversitar.

Ip.2. Nivelul ridicat al agresivității/ostilității cadrelor didactice corelează cu utilizarea strategiilor de coping activ de tip asertivitate, evitare și indirect

Ip.3 Nivelul ridicat al neuroticismului/anxietății corelează semnificativ statistic, în cazul cadrelor didactice din mediul preuniversitar, cu mecanismele de evitare.

4.3. Metoda

4.3.1. Subiecții

În cadrul prezentului demers au fost selectate un număr 150 cadre didactice cu vârste cuprinse între 22-55 ani. Din perspectiva de gen, din numărul total de participanți, se regăsesc persoane de sex masculin (17,3 %) și persoane de sex feminin (82,7%). Cercetarea s-a desfășurat în perioada septembrie - decembrie, în școli din județul Mureș. Modalitatea de eșantionare a fost cea nealeatorie-pseudoaleatorie sau de conveniență, fiind utilizați participanți disponibili. Această situație s-a creat din considerente de ordin practic. Participanții au fost rugați să răspundă în scris.

4.3.2. Instrumentele

În vederea verificării validității ipotezelor am aplicat următoarele instrumente:

- **Chestionarul Personalitate Zuckerman-Kuhlman Forma III, revizuită (ZKPQ)** a fost dezvoltat pentru a evalua cinci trăsături conform studiului realizat în 2004 de Aluja, Anton; García, Óscar; García, Luís F .[6] Chestionarul evaluează dimensiunile fundamentale ale personalității (caracteristicile temperamentale) din perspectiva psihobiologiei, măsurând concepte care au o bază biologică-evoluționistă: căutarea impulsivă de senzații, neuroticism-anxietate, agresivitate-ostilitate, sociabilitate, introversiune-extraversiune, activitate.
- **Scala SACS**, avându-i ca promotorii pe Stevan E. Hobfoll, Carla L. Dunahoo, Jeannine Monnier, Michael R. Hulsizer și Robert Johnson, are la bază modelul multiaxial al coping-ului a lui Monnier [14] Scala SACS include nouă subscale: acțiune asertivă, relaționare socială, căutarea suportului social, acțiune prudentă, acțiune instinctivă, evitare, acțiune indirectă, acțiune antisocială, acțiune agresivă. [13]

4.4. Rezultatele obținute și analiza datelor:

Analizele statistice au fost realizate cu următoarele metode de analiză din cadrul programului SPSS 22: analize descriptive: frecvențe procentuale, corelații bivariate.

Discuțiile pe marginea ipotezelor au permis validarea acestora după cum urmează:

Ip.1. Sociabilitatea ridicată corelează puternic semnificativ cu scalele prosociale respectiv: relaționarea socială, căutarea suportului social și acțiunea prudentă, în cazul cadrelor didactice din mediul preuniversitar.

Corelația bivariată a permis identificarea existenței unei corelații pozitive semnificative între nivelul ridicat al sociabilității și relaționarea socială, respectiv căutarea suportului social. După cum se poate vedea în tabelul de mai jos, tabelul 1, deși există corelații semnificative statistic între toate cele trei mecanisme de coping prosociale, acțiunea prudentă nu corelează semnificativ cu sociabilitatea.

Pearson	Sociabilitate	Căutarea suportului social	Acțiunea prudentă	Relaționarea socială
Sociabilitate	1.000	.162*	.036	.326**
Căutarea suportului social	.162*	1.000	343**	.408**
Acțiunea prudentă	.036	343**	1.000	.504**
Relaționarea socială	.326**	.408**	.504**	1.000

Tabelul 1 Corelații bivariate: sociabilitate, relaționare socială, căutare impulsivă de senzații

Cadrelor didactice cu un nivel ridicat al sociabilității, cărora le place să se afle în societate, să aibă mulți prieteni și sunt capabile să însuflețească petrecerile, tind în situații de stres să se alăture celorlalți pentru a face față situației împreună, încercând să-i ajute și pe ceilalți respectiv să țină cont de nevoile acestora. Acestea tind să ceară ajutor și sprijin emoțional de la ceilalți respectiv de la prieteni și familie, cu care se consultă. Pe de altă parte, nu își iau toate măsurile de precauție înainte de a acționa.

În concluzie, ipoteza este confirmată parțial

Ip.2. Nivelul ridicat al agresivității/ostilității cadrelor didactice corelează cu utilizarea strategiilor de coping activ de tip asertivitate, evitare și indirect

Aceleași analize statistice respectiv corelația bivariată ne-a permis să evidențiem existența unei corelații puternic negative între agresivitatea ridicată (manifestarea fațășă a supărării, tendința spre ceartă) și asertivitate ($-.190^{**}$, $p = 0,020$).

Altfel spus, cadrele didactice care manifestă răbdare în relațiile cu ceilalți, care nu folosesc cuvinte dure și înjurături chiar dacă sunt furioase, tind să fie asertive și să caute relațiile sociale, în situații de distres. Corelația bivariată a identificat lipsa unei legături dintre nivelul agresivității și copingul indirect. Aceleași corelații ne semnificative statistic au fost identificate și între agresivitate și acțiunea evitativă.

Toate aceste date, permit confirmarea parțială a ipotezei inițiale.

Ip.3 Nivelul ridicat al neuroticismului/anxietății corelează semnificativ statistic, în cazul cadrelor didactice din mediul preuniversitar, cu mecanismele de evitare.

Analiza statistică a datelor a evidențiat existența unei relații pozitive semnificative statistic, între neuroticism/anxietate și evitare ($.204^{*}$, $p = 0,012$). Pe de altă parte, am identificat corelații semnificative statistic și între neuroticism /anxietate și acțiunea antisocială ($.169^{*}$, $p = 0,039$).

Mai exact cadrele didactice care își fac griji pentru orice, se supăra frecvent și nu au încredere în forțele lor au tendința de a evita rezolvarea problemelor, așteptând ca acestea să se rezolve de la sine. De asemenea, acestea au tendința de a acționa pe la spatele celorlalți pentru a/și rezolva problemele. Celelalte mecanisme de coping nu corelează semnificativ statistic cu nivelul neuroticismului respectiv al anxietății.

Aceste date, permit confirmarea și a celei de-a treia ipoteze.

Concluzii:

Datele obținute de noi în cadrul prezentului studiu evidențiază faptul că profesorii cu un nivel ridicat al sociabilității, în situații de distres tind să apeleze la strategii prosociale respectiv căutarea suportului social și relaționarea socială. De asemenea cadrele didactice cu o personalitate agresivă tind să recurgă, în situații de distres la acțiune, fără a evita rezolvarea problemelor Pe de altă parte, cadrele didactice cu un nivel ridicat al anxietății și neuroticismului recurg la mecanisme de evitare a rezolvării problemelor și la acțiuni antisociale.

Aceste date sunt în acord și cu rezultatele altor studii [16, 17, 18] pe care le completează însă

prin asocierea neuroticismului cu acțiunea socială.

BIBLIOGRAPHY:

1. Coșa, L., *Rolul mediatorilor psihologici ai distresului emoțional la profesorii din învățământul preuniversitar. Impactul intervențiilor de dezvoltare personală. Teză de doctorat*, Cluj Napoca, 2011.
2. Costa, R. R., McCrae, P.T. *Personality in Adulthood: A Five Factor Theory Perspective* ediția a 2-a, Guilford Press, New York, 2003
3. Digman, John *The Curious History of the Five-Factor Model* în *Handbook of Psychology: Theory and Research*, Guilford, New York, 1996
4. Marvin Zuckerman "Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire (ZKPQ): an alternative five-factorial model". In B. de Raad & M. Perugini. [Big Five Assessment \(PDF\)](#). Hogrefe & Huber Publishers, 2002
5. Zuckerman, M., "What is a basic factor and which factors are basic? Turtles all the way down". *Personality and Individual Differences*, 1992, Pages 675-681
6. Aluja, Anton; Óscar; G., Luís F.G. "Replicability of the three, four and five Zuckerman's personality super-factors: Exploratory and confirmatory factor analysis of the EPQ-RS, ZKPQ and NEO-PI-R". *Personality and Individual Differences*, 2004, Pages 1093–1108
7. Lazarus, R.S., Folkman, S. "Transactional Theory and Research on emotions and coping", *European Journal of Personality*, 1, 1987 Pages 141-169.
8. Folkman, S., Lazarus, R. S. *If it changes it must be a process: study of emotion and coping during three stages of a college examination.* *Journal of Personality & Social Psychology*, 48, 1985, Pages 150 – 170.
9. Carver, C.S., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. *Assessing coping strategies: A theoretically based approach.* *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 1989, Pages 267 – 283.
10. Litman, J. A. *The COPE inventory: Dimensionality and relationships with approach- and avoidance-motives and positive and negative traits.* *Personality and Individual Differences*, 41, 2006, Pages 273 – 284.

11. Stone, A., Neale, J. "New measure of daily coping :development and preliminary results", *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1984, Pages 892-906.
12. Popa-Velea O. P., *Mecanisme adaptative (de coping) și implicații în practica medicală* "Elemente de psihosomatică generală și aplicată", Infomedica, 1999
13. Budău O., Albu M. *SACS : scala de abordare strategică a copingului*, Cluj-Napoca, Editura ASCR, 2010 p 413-468
14. Stevan E. Hobfoll, Carla L. Dunahoo, Jeannine Monnier, Michael R. Hulsizer și Robert Johnson *There's more than rugged individualism in coping. Part 1: Even the lone ranger had tonto și Part 2: Construct Validity and Further Model Testing*, publicate în „Anxiety, Stress, and Coping”, Vol 11, pp. 137-165, pp.247-272, 1998 OPA
15. Coșa, L., *Mecanisme de coping și distres emoțional la cadrele didactice din mediul preuniversitar*, În *Cercetarea modernă în psihologie, Direcții și perspective*, Editura Universitară, București, 2011, p. 55.
16. Ming Sing Chai, Chee Seong Low, *Personality, Coping and Stress Among University Students*, *American Journal of Applied Psychology* 2015; 4(3-1): 33-38
17. Afshar, H., Hamid Reza H., Roohafza, Hassanzadeh, A., Keshteli, Mazaheri, M., Abidi, F. & P *The association of personality traits and coping styles according to stress level*, *Journal Research Medical Sciences* 2015 Apr; 20(4): 353–358.
18. Costa PT, Somerfield M, McCrae R. *Personality and coping: A reconceptualization*. In: Zeidner M, Endler NS, editors. *Handbook of Coping*. New York: John Wiley & Sons; 1996. pp. 44–61.
19. Karimzade, A., Besharat, M., A., *An investigation of the relationship between personality dimensions and Stress coping styles*, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 30 2011 Pages 797 – 802
20. González P., L., Castillo, M., D., *Coping with stress and its relationship with personality dimensions, anxiety, and depression*, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 5, 2010, Pages 1562–1573
21. Dragos, S., Serbescu, L., *Stress și agresivitate în mediul militar*, http://www.e-scoala.ro/psihologie/stres_agresivitate_mediul_militar.html
22. Silvaș, A *Consiliere și orientare în carieră*, Editura Napoca Star, 2011, p 154